

U POVODU UKOPA POSMRJNIH OSTATAKA BRUNE BUŠIĆA (1939.-1978.) NA ZAGREBAČKOM MIROGOJU

Od "opsesije" do hrvatske države

Činjenica da ga danas mnogi svojataju, nedvoumno pokazuje da Bruno Bušić ne pripada običnim, svakodnevnim ljudima

U poplavi prigodnih riječi i člana ka, izrečenih i napisanih u povodu prijena posmrtnih ostataka Bruna (tako, naime, u njegovu zavičaju glasi genitiv njegova imena!) Bušića, nije lako izbjeći patetične fraze i opća mjesta. No, takva je sudbina većine velikih pokojnika: njima uvijek prijete opasnost da ih se pretvori u mit bez pravog značenja i uloge, zapravo instrument u službi ponekad istomišljenika, a nerijetko i dojučerašnjih protivnika.

Tako se i kod Bruna Bušića susrećemo s onima koji mu danas pjevaju hvalospjeve, a za života su ga progonili, premlaćivali, zatvarali. S malo bi se pretjerivanja moglo kazati da jedva postoji Hrvat koji s njim nije prijateljevao, dijelio političke misli i kovao planove. I to, dakako, rječito govori o današnjoj Hrvatskoj. U stvarnosti je nesumnjivo bilo drukčije: politički uznici i prognanici njegova doba bili su sami i onda kad su najviše čeznuli za društvom. Ostracizam je uvijek sastavni dio preodgajanja političkog protivnika u totalitarnom sustavu. Idilu izopćeničkog sivila usudio bi se narušiti samo koji drugi izopćeničnik, ili onaj koji je kruh svoj zaradivao ušima svojim.

Karizma vođe

Međutim, činjenica da ga danas mnogi svojataju, nedvoumno pokazuje da Bruno Bušić ne pripada običnim, svakodnevnim ljudima.

Bilo je i drugih imotskih gimnazijalaca njegova naraštaja, koji su redarstveno

saslušavani i izbačeni iz škole: neki od njih su u naglašavanju svoga hrvatstva bili tvrdi i uporniji, neskloniji kompromisu, ali se vodom držalo Bruna. Neki iz tog naraštaja su malo kasnije, također iz gimnazijskih klupa, odvedeni na višegodišnje robije, bivajući tako podvrgnuti većim mukama i izvrgnuti većim napastima od njega, ali je i njima Bruno ostao nešto više, a ne samo prijatelj. Bilo je i drugih darovitih novinara i publicista, ali su malo čiji članci privlačili

Što danas znači povratak posmrtnih ostataka Brune Bušića u Hrvatsku, i to upravo u ovom trenutku?

- To je velika pobjeda svakog dobronamjernog Hrvata, jer ostaviti posmrtno ostatke u tuđini čovjeka koji je živio i pao za Hrvatsku bila bi prava sramota za slobodu Republike Hrvatske. Da se taj čin mogao i prije obaviti, sigurni budite da bi se učinilo. Eto, zato se to čini ovog trenutka.

U koju biste kategoriju političkih emigranata svrstali Bruna Bušića u odnosu na ostale?

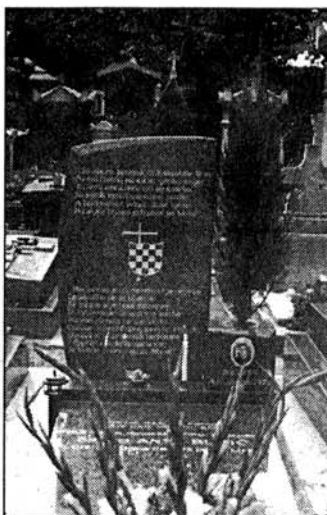
- Ako se može kategorizirati hrvatska politička emigracija, onda ga možemo staviti na prvo mjesto, jer je uistinu povezo stare i mlade, 'ustaše' i 'pionire', lijeve i desne. Kratko rečeno, bio je pravo osvježenje gledišta, ideja i rada, bio je lider.

Na koji ste način i u čemu vi surađivali s Brunom Bušićem?

- Izravna suradnja, iz opravdanih razloga nije bila kako smo je željeli i on i ja, ali je preko trećih osoba svakako bila

Doček u Zagrebu

Dosadašnje Bušićev grob u Parizu

kao njegovi. Bilo je i drugih političkih emigranata, onih s neprijepornim ugledom, osobnim dignitetom, neporecivom karizmom i više iskustava, ali se Bruno i u emigraciji, za samo dvije-tri godine, opet znao nametnuti kao predstavnik. Bilo je i drugih žrtava Udbina ubilačkog stroja, ali nijedno umorstvo nije odjeknulo tako snažno kao umorstvo Brune Bušića.

Nešto je, dakle, u njemu bilo, nešto što je utjecalo na druge, što ih je poticalo na zanos, nešto što ga je činilo vođom. To nešto će Ivo Banac nazvati "tragičnom opsesijom", opsjednutošću hrvatskim nacionalizmom, koja je "uvijek završavala farsom ili tragedijom", posve previđajući da je Bušićeva opsesija bila Hrvatska, Hrvatska

Ima Banac pravo Bušićevu Hrvatsku držati i farsom i tragedijom, ali je činjenica da je ta Bušićeva "opsesija" doživjela ostvarenje

kao neovisna država, kao subjekt međunarodnog prava. Ima, dakako, Banac pravo i tu Hrvatsku držati i farsom i tragedijom, ali je činjenica da je ta "opsesija" doživjela ostvarenje. I također je teško zanjekati da je većina njezinih građana ne doživljava ni kao farsu, ni kao tragediju.

U grčevitu upinjanju da dokaže kako je Bušić radi svojih "opsesija" krivotvorio činjenice, otvarajući mogućnost da se i njime i njima danas manipulira, Banac ne primjećuje da se upravo on služi takvim obrascem.

Jer samo takvom manipulacijom moguće je izreći njegov ključni prigovor Brunu Bušiću: ispuštanje iz vida "pitanje liberalne demokracije, ljudskih prava i općenito slobode". (Na stranu to što takav prigovor izriče čovjek, kojega je ne tako davno Chris Cviic podsjetio kako se svojedobno hvalio svojim nekadašnjim pripadništvom radikalnim pokretima, kojima je zajedničko bilo upravo negiranje, dapače "prezir prema liberalnoj demokraciji odnosno njezinoj 'represivnoj toleranciji'.) Upravo čitava Bušićeva djelatnost jest traženje odgovora na ta pitanja. Jer, što bi drugo nego pitanja ljudskih prava i uopće slobode, bilo potezanje pitanja o pravu na sigurnost života i imovine, o pravu na slobodu riječi, o slobodi tiska, pravu na korištenje vlastitog jezika u jugoslavenskoj vojsci, o pravu na korištenje hrvatskog jezika u službenom dopisivanju u BiH, o pravu na grob (pa i onda kad je u njemu pokopan ustaša!), o policijskim premlaćivanjima, pravima političkih uznika, o progonima i umorstvima političkih emigranata, o pravu svakog naroda na vlastitu državu?

Zašto ta konkretna prava, spomenuta u povodu konkretnih zloupotreba, ne bi bila ljudska prava? Zar zato što je riječ o Hrvatima? Ili je u trenutcima dok su Hrvati (i ne

VLADO GLAVAŠ, HRVATSKI EMIGRANT I SURADNIK BRUNE BUŠIĆA, A DANAS PREDSJEDNIK KLUBA HRVATSKIH POVRATNIKA IZ ISELJENIŠTVA

Bušić je na prvom mjestu političke emigracije

Da je Bruno Bušić bio neuspješan političar, sigurno Beograd sa svojim žbirima u Hrvatskoj ne bi upregnuo cijelu jedinicu udbaša za njegovo smaknuće

uspješna i djelotvorna. Ta suradnja bila je ideološke naravi, razrađivanje planova kako pospješiti rad hrvatskih zajednica u svijetu i kako biti što uspješniji u hrvatskoj promidžbi za dizanje morala i vjere Hrvatima u domovini i izvan domovine. Razrađivali smo ideju pomirbe koju je proklamirao general Luburić 10. travnja 1967. u Torontu. U tom smjeru išao je naš prijedlog da 'zaštitni znak pomirbe' budu Luburić i Hebrang. Na žalost prerano Bušićevo umorstvo nije dopustilo da se ostvari definicija tog 'zaštitnog znaka', ali ideja pomirbe je pobijedila s dr. Franjom

Tudmanom na čelu.

Neki novinski komentari govore o tomu kako je Bušić zapravo neuspješan političar koji je postao narodni heroj i kojega se upotrebljava u predizborne svrhe. Što biste rekli o tomu?

- Takve gluposti pišu i govore one osobe koje u sebi nemaju osjećaja za realnost, niti imaju dobru namjeru za hrvatsko dobro. Ti ljudi misle da je novinarstvo, povijest i njihova istina počela s njima i da s njima i umire.

Da Bruno nije bio uspješan političar, sigurno Beograd sa svojim žbirima u Hrvatskoj ne bi upregnuo cijelu jedinicu udbaša za njegovo smaknuće.

Kako biste općenito ocijenili ulogu hrvatske političke emigracije u stvaranju neovisne Hrvatske?

- Uvjeren sam da je bila presudna, jer sami Hrvati u Hrvatskoj ne bi mogli izdržati onaj izazov i pored iskazane ljubavi i spremnosti na žrtvu. Zato se osjećamo presretnim

što smo ostvarili životni cilj, a bili bismo još sretniji da domovina istinski želi koristiti nesagledivi potencijal Hrvata izvan domovine. (J. R.)

samo oni) trpjeli, trebalo - kao što Bruno Bušić 1975. podrugljivo predbacuje bivšem rektoru Ivanu Supeku - primarno se baviti "problemima humanizma u suvremenom svijetu, posebno u neslobodnim zemljama Afrike, Azije, Južne Amerike"? Ili se trebalo kitiiti ljupkim frazama o odanosti idejama zapadnog svijeta, u isto vrijeme dok se "demokratske države u svom odnosu prema Jugoslaviji nisu (...) brinule kako bi u toj državi utemeljile, proširile i ojačale načela demokracije i vrijednosti svoga društvenog i državnog uređenja, nego su (...) jedino brinule kako i na koji način osigurati jugoslavenski integritet i nezavisnost. Demokratske države nisu se ni najmanje brinule kakvim se to nasiljem održava taj 'integritet'" (B. Bušić, 1977.).

Borba za ljudska prava i slobodu ne isključuje borbu za nacionalna prava. Iako ima gušenja ljudskih prava i ondje gdje su nacionalna prava izborna i ostvarena, ne može se govoriti o ljudskim pravima ondje gdje narodi nisu slobodni. Bruno Bušić je to iskusio na vlastitoj koži. U imotskoj gimnaziji, u Staroj Gradiški, u Dubrovniku, u Londonu i Parizu.

Ideje nacionalne pomirbe

Knjiga skupljenih Bušićevih članaka, objavljena 1983. u nakladi ZIRAL-a, svjedoči o njegovu iznimnom publicističkom daru. Na prvi pogled, i o širini interesa. Jer, on je prikazivao zbirku narodnih pjesama, pisao o pljački Mimarine donacije, policijskoj samovolji u Karinu, nastupima Vice Vukova, političkim prilikama na Kosovu, jeziku u jugoslavenskoj vojsci, gospodarskoj likvidnosti, birokratizaciji kulture, demografskim kretanjima i žrtvama rata.

A zapravo se sve te teme svode na jednu: rušenje Jugoslavije. Sve ono što se moglo iskoristiti za potkapanje Jugoslavije, njega je zanimalo. Sve ono što je kompromitiralo jugoslavenstvo i diskreditiralo komunizam, bilo je upotrebljivo. Uza za ono doba sjajan članak o žrtvama rata, kojim je dokazao da postoji sustavan plan da se umnožavanjem ratnih žrtava obeskrijepi i delegitimira hrvatska težnja za neovisnošću, Bruno Bušić je danas postao jednim od simbola ideje nacionalnog pomirenja.

Ta ideja nije bila posljedica hrvatske snage, nego hrvatske slabosti. Ona je bila izraz očajnika. Dolazila je iz redova hrvatskih nacionalista, koji su se - svjesni svoga teškog položaja i nepovoljnih međunarodnih prilika - u ime ostvarenja snova odricali svoga "prava" na nacionalni monopol. U interesu stvaranja hrvatske države treba pružiti ruku dojučerašnjim najžešćim pro-

Bruno s prijateljima pred katedralom, Köln, svibanj 1976.

tivnicima te države. Bruno Bušić je tu ideju ne samo prihvatio, nego ju je - makar klimavnim dokazima - pokušao utemeljiti u povijesnim usporednicama, pozivajući se na potporu koju je komunistički *Proleter* 1932. davao ustaškim ustanicima na Velebitu.

Odreći se oružane borbe, znači potpisati kapitulaciju

Samo površan proučavatelj njegovih članaka pritom će previdjeti da se nije raspisao pohvalama partizanima (nesumnjivo zbog njihove jugoslavenske orijentacije), dok će do kraja života biti fasciniran pokušajem da se hrvatska država oživotvori u Drugome svjetskom ratu. Njegov prikaz monografije o NDH iz pera Fikrete Jelić-Butić ili tekst pod naslovom "Misli prigodom Desetog travnja", jasno svjedoče o njegovu afirmativnom odnosu prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Takav odnos ne podrazumijeva nekritičko glorificiranje ustaštva, niti apologiju zločina počinjenih u ime NDH, nego predstavlja pohvalu aksiomu: Hrvatska se, a ne Jugoslavija, mora postaviti kao mjerilo u svakom trenutku. On, koji je davno raskrstio s nazdravičarskim "ustaševanjem" i zbog toga došao u mnoge prijepore, do smrti se divi odlučnosti ustaštva da unatoč

O hrvatskoj emigraciji često se piše kao o "razjedinjenoj", ali je još uvijek organizacijski bila puno složnija i djelotvornija od emigracija drugih, znatno brojnijih naroda

svim preprekama i razlozima protiv, pokuša uspostaviti hrvatsku državu, jer: "Onaj narod koji se pomirio s ropstvom nije dostojan da uopće postoji".

Oni koji su ga dobro poznavali tvrde da njegovo nastojanje da se stvori kult borbe i odlučnosti, kult Rakovice i Brušana, nije bilo umjetno, nego je proizlazilo iz njegove nutrine i, nesumnjivo dobrim dijelom, iz obiteljske baštine, u kojoj se stalno sjećalo "Roše harambaše", dalekoga pretka, kojemu će malo prije smrti posvetiti knjigu povijesnih i literarnih ulomaka (Ivan Bušić Roša, hajdučki harambaša, Köln, 1977.).

Upravo ta borbenost, revolucionarnost koja nije bilo poza ni opsjena te uporno nastojanje da se osuvremene i svakoga tradicionalnog balasta oslobođe romantične nacionalne predodžbe, omogućile su Brunu Bušiću da postane jednim od prvaka hrvatske političke emigracije. O njoj se često piše kao o "razjedinjenoj". Možda je u organizacijsko-tehničkom smislu i bila "razjedinjena", ali je još uvijek organizacijski bila puno složnija i puno djelotvornija od emigracija drugih, znatno brojnijih naroda. Međutim, ono što je neusporedivo važnije, Bruno Bušić je bio bezuvjetno svjestan da je "hrvatska emigracija potpuno jedinstvena u jednoj stvari: hoće svoju suverenu hrvatsku državu. To je najvažnije, sve drugo je od sporednog značenja" (1975.).

Mnoge je obeshrabrene sokolio, tvrdeći da tu istu misao dijeli čitav hrvatski narod. U ono vrijeme to je bila samo pusta želja. Da ona postane stvarnošću, nesumnjivo je pridonijela i smrti Bruna Bušića. Njegov klas, priložen hljebu slobode, zlatan je, bogat i jedan. I danas, dvadeset jednu godinu nakon zlokobnih hitaca u pariškoj noći.

TOMISLAV JONJIĆ